

Profesor Hans Christoph Binswanger – życie i dzieło wybitnego ekonomisty szwajcarskiego

Hans Christoph Binswanger należy do najbardziej znanych ekonomistów w Europie zajmujących się od ponad czterdziestu lat rozwojem nowoczesnej gospodarki. Podsumowanie bogatego dorobku profesora Binswangera zawiera wydana w 2006 roku książka *Spirala wzrostu. Pieniądz, energia i kreatywność w dynamice wzrostu*^{1*}, dotycząca wpływu dynamiki wzrostu gospodarki na proces tworzenia się pieniądza i niszczenia środowiska. Już we wcześniejszych pracach naukowych autor zwrócił uwagę na granice wzrostu, a także propozycje w zakresie nowej strategii politycznej jakościowego wzrostu gospodarczego. Do idei tych nawiązuje także ostatnia książka H.Ch. Binswangera *W kierunku umiarkowania. Perspektywy zrównoważonej gospodarki* (2009 rok), poruszająca problem trwałości gospodarki i unikania spekulacyjnych baniek. Idee Binswangera stały się silnym bodźcem do ekologicznej reformy podatkowej. Jego koncepcja rolniczych płatności bezpośrednich oddziaływała na szwajcarską politykę rolną i praktykę Unii Europejskiej w zakresie rolnictwa.

Profesor H.Ch. Binswanger urodził się 19 czerwca 1929 roku w Zurychu jako syn pisarza Roberta Binswangera i malarki Margarete Binswanger (z domu Goetz). Jego dzieciństwo i młodość upływały w Zurychu, a także w Asconie, Überlingen, Kreuzlingen i Zatonie na wybrzeżu Dalmacji. Autor pochodził ze znanej dynastii naukowej, która od 1850 roku „wydała” kilka pokoleń znanych psychiatrów i lekarzy. Prywatny Zakład Leczniczy „Bellevue” w Kreuzlingen był podstawą życia rodziny Binswangerów przez kilka pokoleń. Rodzina Binswangerów pochodziła z bawarskiego Osterbergu, a pradziadek profesora Ludwig Binswanger (Starszy) przeszedł z judaizmu na chrześcijaństwo, dokonując chrztu w wyznaniu protestanckim. Pomimo tradycji lekarskiej i psychiatrycznej rodzice H.Ch. Binswangera byli artystami - stworzyli kolonię artystyczną w Asconie i Überlingen nad Jeziorem Bodeńskim.

Podjęcie studiów ekonomicznych przez Hansa Christopha Binswangerą było dużą niespodzianką, a przyszły znany ekonomista studiował ekonomię społeczną na Uniwersytecie w Zurychu. Tamże napisał także pracę doktorską poświęconą Unii Europejskiej. Od 1957 roku profesor Binswanger podjął pracę na Wyższej Szkole Handlowej (obecnie Uniwersytet) w St. Gallen we Wschodniej Szwajcarii. Napisał tam także pracę habilitacyjną o zależnościach pomiędzy gospodarką realną a pieniądzem. Opiekował się 30 pracami doktorskimi i około 100 pracami dyplomowymi. Począwszy od wczesnych lat siedemdziesiątych XX wieku, za-

^{1*} Por. H.Ch. Binswanger, *Die Wachstumsspirale. Geld, Energie und Imagination in der Dynamik des Marktprozesses*, Metropolis Verlag Marburg 2006, p. 418 (3., durchgesehene Auflage 2009). Książka ta została opublikowana w Wydawnictwie Zysk i S-ka w Poznaniu w 2011 roku.

częła dominować w jego pracach tematyka środowiskowa. W końcu lat siedemdziesiątych i w latach osiemdziesiątych ugruntowała się jego szwajcarska i europejska pozycja zawodowa. Światową sławę przyniosła mu jednak praca *Pieniądz a magia*, gdzie podjął się ekonomicznej interpretacji dzieła Goethego *Faust*. Dzięki jego aktywności powstał w 1992 roku Instytut na rzecz Gospodarki i Ekologii na Uniwersytecie St. Gallen, gdzie przez dwa lata był, razem z prof. Th. Dyllikiem, jego dyrektorem. Jednocześnie od roku 1969 do 1980 był Hans Christoph Binswanger członkiem Rady Gminy Miasta St. Gallen, reprezentując umiarkowanie liberalną partię Freisinnig – Demokratischen Partei (FDP). W 2006 roku ukazała się sławna książka *Spirala wzrostu*, która stanowi ukoronowanie osiągnięć naukowych. Jego ustaleń badawczych nie zakwestionował także globalny kryzys finansowy, gdzie doszło do silnego „kurczenia się” gospodarki. Będąc zdecydowanym zwolennikiem odnawialnej energii, profesor krytycznie odnosi się do energii wietrznej. Jednocześnie odrzuca zdecydowanie możliwość wykorzystania energii jądrowej.

Autor krytycznie ocenia podstawy współczesnej gospodarki opartej na założeniu nieprzerwanego postępu technicznego i nieograniczonego wzrostu. Uwięzienie Binswagera w dynamice wzrostu Faustowskiej gospodarki łączy się z ogólnym samozrozumieniem nowoczesnej gospodarki i społeczeństwa. Badacz następująco systematyzuje ekonomię:

- przedmiot ekonomii;
- uznanie także nienaukowych form wiedzy ekonomicznej;
- zróżnicowanie obrazu człowieka;
- filozoficzno-etyczny charakter problemów stawianych przez ekonomistów;
- praktyczno-polityczne ukierunkowania tej dyscypliny.

Chce szerzej rozumieć przedmiot ekonomii, gdyż nie może się ona ograniczać tylko do samej gospodarki. Wiedza ekonomiczna nie może pochodzić tylko z samej ekonomii, gdyż istnieją także nienaukowe formy wiedzy ekonomicznej, które obejmują mity, filozofię, literaturę, poezję czy wiedzę etnograficzną. Pokazał to profesor na przykładzie Fausta Goethego. „Świat interesów” wymaga bowiem krytycznej obserwacji i wyrażania wątpliwości w zakresie jego działania. Binswanger – opierając na odmiennych źródłach wiedzy – reprezentuje szerszy, bardziej zróżnicowany obraz człowieka. Teoria neoklasyczna przedstawia bowiem „obraz człowieka”, który maksymalizuje tylko swoją użyteczność. *Homo oeconomicus* – abstrahujący od wielu dążeń ludzkich – stanowi więc tylko konstrukt teoretyczny.

Ekonomia jest przede wszystkim praktycznie ukierunkowaną dyscypliną, a rozwój teorii ekonomicznych nie powinien być celem samym w sobie. Taka praktycznie ukierunkowana ekonomia ma także charakter polityczny. Profesor Binswanger rozumiał swoją działalność

jako „polityczną”. Politykę należy stymulować impulsami poprzez przekazywanie nowych idei. Rynek jest „instytucją państwową”, której decydujące reguły muszą być zdefiniowane politycznie przez Wspólnotę. Profesor uważa siebie za umiarkowanego liberała, a szerzej – za pragmatycznie zorientowanego, liberalnego humanistę.

Podstawowe problemy gospodarki badacz wiąże ze stabilizacją zużycia energii, ograniczeniem zużycia zasobów i środowisk naturalnych, a także zabezpieczeniem miejsc pracy. Krytycznie ocenia także rozwój rolnictwa, będąc zwolennikiem ukształtowania rolnictwa i polityki rolnej w kierunku rolnictwa ekologicznego. Określa konieczną globalną stopę wzrostu gospodarki na poziomie 1,8% rocznie. Taki wzrost ocenia się jako chroniący zasoby i środowisko naturalne. W jego ujęciu instytucjonalne zmiany w sektorze pieniężnym i finansowym i niska, ale stabilna globalnie stopa wzrostu powinny przeszkodzić, aby wzrost gospodarczy przekształcał się w różnorodne bańki spekulacyjne. Jedyną realną alternatywę stanowi stabilizacja na zrównoważonym poziomie.

Współcześnie niezbędny jest wzrost gospodarczy przy zachowaniu granic przyrodniczych, co wydaje się między innymi przejawiać w szeroko proklamowanych celach i instrumentach stabilizacji klimatu. Należy unikać spirali pomnażania pieniądza, wzrostu gospodarki i niszczenia środowiska. Ochrona zrównoważonych podstaw gospodarowania, między innymi rezerw energetycznych, będzie możliwa tylko wtedy, jeżeli uda się zatrzymać niszczącą spiralę wzrostu nowoczesnej gospodarki pieniężnej i finansowej poprzez unikanie niebezpiecznego kurczenia gospodarki i stabilny rozwój gospodarczy, który byłby zgodny z przyrodniczymi podstawami gospodarowania. Współczesny kryzys gospodarczy występuje w trzech zakresach: w zakresie monetarnym, w gospodarce realnej i w końcu w podstawach naturalnych naszego życia i gospodarowania. Konieczne stają się nowe ramy polityczno-prawne gospodarki i społeczeństwa umiarkowanej gospodarki. Powiązane byłyby one z instytucjonalnymi reformami zgodnymi z poglądami Hansa Christoph'a Binswängera.

*Prof. dr hab.
Eugeniusz Kośmicki*